



Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 35, Mart 2019, s. 366-375

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.4879>

Dr. Öğr. Üyesi Serap DUMAN İNCE

Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanat ve Tasarım Sanatta
Yeterlilik/Doktora Öğrencisi, serapdumanince@gmail.com

ETNOGRAFİK FİLMDE ÖTEKİNİN/YERLİNİN BAKIŞINDAN BATILI SÖYLEMİN İNŞASI: 1971 YAPIMI SÜRÜLERLE YAŞAMAK (TO LIVE WITH THE HERDS) FİLMİ

Özet

1895 yılında Felix Regnault'un antropolojik perspektiften yaptığı etnografik alan araştırmasında; insan davranışlarını anlamak ve farklı kültürlere sahip toplumların, kabilelerin kültürlerinin değişmesine, yok olmasına karşın kameranın kullanılması ve alandaki kültürel yapıların, davranışlarının video kayıtlarının yapılması gerekliliğinin altını çizmiştir. 19. yüzyılın sonundan 20. yüzyılın son çeyreğine kadar Batılı antropolojik/etnografik alan araştırmacılar, etnografik filmler aracılığıyla ilkel öteki/diğer imajları üzerinden doğrudan ve dolaylı olarak Batının bilim, özgürlük, refah, mutluluk, huzur gibi söylemlerini inşa etmeye çalıştıkları görülmüştür. Bu söylemler tarihsel bağlamda (1895 yılından itibaren) Batılı araştırmacıların/öznelerin bakışından inşa edilirken, 1960'tan başlayarak özellikle 1980'lerden sonra araştırma nesnelere (ötekinin) seslerinden inşa edilmeye çalışıldığı saptanmıştır. Öteki ve Batılı söylemleri oluşturan öznelerin, özne-nesne mesafesinin değişimini görsel-işitsel bağlamda temsil ettiği düşünülen etnografik film literatüründe önemli bir yeri olan David ve Judith MacDougall'ın 1971 yapımı *Sürülerle Yaşamak* (To Live With The Herds) filmi amaçlı örneklem olarak seçilmiştir. Seçilen film tarihsel bağlamda ele alınmış ve filmin biçim ve içerik olarak dramatik anlatı yapısı çözümlenmiştir. Sonuç olarak incelenen filmde görülmüştür ki sömürgecilik kültüründe Batılı söylemler sürekli olarak farklı biçimlerdeki yeni hiyerarşilerle üretilmeye devam etmiştir.

Anahtar Sözcükler: Etnografik Film, Yerlinin/Ötekinin Bakışı, Batılı Söylem, Sürülerle Yaşamak Filmi

**CONSTRUCTION OF THE WESTERN DISCOURSE FROM THE
PERSPECTIVE OF THE OTHER IN THE ETHNOGRAPHIC FİLM: 1971
TO LIVE WITH THE HERDS**

Abstract

In 1895, Felix Regnault's anthropological perspective in the field of ethnographic research; it underlines the necessity of understanding human behavior and changing the cultures of different cultures, tribes, the use of the camera despite the disappearance and the video recording of the cultural structures and behaviors in the field. From the end of the 19th century until the last quarter of the 20th century, Western anthropological/ethnographic field researchers, through ethnographic films, directly and indirectly attempted to construct the discourse of science, freedom, prosperity, happiness, and peace through primitive other/other images. These discourses were constructed from the point of view of Western researchers/subjects in the historical context (since 1895), and from the 1960s onwards, especially after the 1980s, it was found that the objects of the research objects (the other) were tried to be constructed. David and Judith MacDougall's 1971 production, *To Live With The Herds*, has been selected as a sample for the purposes of the ethnographic film literature, which is thought to represent the change of subject-object distances in the other and western discourses. The selected film is handled in the historical context and the dramatic narrative structure of the film is analyzed in terms of form and content. As a result, it has been seen in the film examined that in the colonialism culture, Western discourses have continued to be produced with new hierarchies in different forms.

Key Words: Ethnographic Film, Indigenous/Other Perspective, Western Discourse, *To Live With The Herds*

GİRİŞ

Etnografik araştırmalar tarihsel çerçevede Batılı araştırmacılar tarafından uzak, egzotik yerlerdeki ilkel olarak addedilen toplumların, kabilelerin yerinde araştırılmasını, incelemesini kapsamıştır. Böylece etnografi ve etnografik filmler tarihsel bağlamda (1895-1980) Batılı olmayan ilkel halkların temsilini kendine görev edinmiştir (Beattie, 2004: 44). Bu noktada Batılı araştırmacılar/özneler, kendi araştırmalarına konu aldığı nesnelere araştırmak ve aktarmak için çeşitli teknik malzemelerden (fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı, video kamera gibi) faydalanarak çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Dolayısıyla etnografik filmler antropolojik bağlamda kültürü araştıran etnografik yöntemlerde veri sağlayıcı bir araç olarak görülmüştür.

Etnografik filmin tarihsel süreçleri (1895-2000) içinde yaşanan, ekonomi-politik, sosyal-kültürel, teknolojik gibi alanlardaki ilerlemelerin başat tartışmaları çeşitli etnografik yaklaşımları (klasik, etno-kurmaca, oto-etnografi, deneysel gibi) da ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda etnografik filmlerin misyonu, anlatı yapısının çeşitli biçimlerde şekillendiği/değiştiği saptanmıştır.

Etnografik araştırma alanında oluşturulan etnografik filmler, araştırılan mahaldeki gerçeğe ve gerçeğin yeniden inşa edilmesine yönelik birçok farklı perspektifi, söylemleri ve eleştiryi ilgili literatüre sunmuştur. Böylece Batılı sömürgeci gücün/iktidarın oluşturmak

istediği ya da kendince haklı gördüğü veya aklamak istediği sömürgecilik ideolojilerinin, söylemlerinin antropolojik/etnografik alan araştırmacıları/yönetmenleri aracılığıyla görsel-ışitsel film anlatılarında temsil edildiği görülmüştür. Etnografik filmin tarihsel bağlamda ilk yaklaşımı olan klasik etnografik düşüncedeki Öteki ve Batılı söylemler, Batılı öznelerin otoriter (hegemonyası) bakışından inşa edilmiştir. 1960'lardan itibaren (özellikle 1970 ve 1980'lerde daha açık olarak ifade edildiği) özne-nesne mesafesine dayalı üretilen taraflı hegemonik etnografik bilgiler eleştirilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda özne-nesne mesafenin değişimini doğal olarak da Batının oluşturmak istediği ideolojileri, söylemleri yerli insanların bakışından/sesinden nasıl ve hangi söylemlerle inşa ettiğine yönelik David ve Judith MacDougall'ın 1971 yapımı *Sürülerle Yaşamak* (To Live With The Herds) filmi üzerinden incelemesi yapılmıştır.

1. Etnografi ve Etnografik Film

Etnografi kelimesinin etimolojisi ve anlamı; “Etnografya, Alm. Ethnographie, Fr. Ethnographie, İng. Ethnography: Kelimenin aslı Yunanca ethnos= (halk) ve graphein= yazmak, tasvir etmekten gelmektedir. Etnografya çeşitli halkların yaşam tarzlarını, düşüncelerini, yaratmış oldukları maddi ve manevi kültür öğelerini sistemli bir şekilde “tasvir” eder” (Örnek, 1971: 84). Etnografyanın başlı başına bir araştırma yöntemi olduğu ve nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir alan olması dolayısıyla da Hammersley ve Atkinson (1983) açıklamaları yerinde olacaktır;

Nitel bir araştırma yöntemi olan etnografi, genelde etnografin açık ya da gizli olarak belirli bir zaman içinde insanların gündelik yaşamlarına girip olanları gözleyerek, konuşulanları dinleyerek ve resmi ve gayri resmi görüşmelerle sorularak sorarak, incelemenin odağı olan konular üzerine ışık tutacak erişilebilir belge ve materyal toplayarak katılarak gözlem yapmasını içerir ((2007: 3) Akt. Akbulut, 2018: 16).

1895 yılında cinematografin icadı ile etnografik araştırma alanlarında insan davranışlarının, kültürel yapıların, değerlerin kaydedilmesi, kısa süreli videoların çekilmesi etnografik filmi ortaya çıkarmıştır. Bu videolar, filmler antropolojik, etnografik araştırmalar için çalışma sahalarındaki kültürlerin belirlenmesi ve küçük ölçekte alt kültürlerin sunumunda önemli rolü üstlenmişlerdir. Urem, etnografik videonun/filmin ilk rolünü şöyle açıklamıştır; “Olağandışı ve kaybolan dış gerçekliği teknik olarak kaydetmek ve dondurmak (kurtarma etnografisi) ve diğer belgeleme süreciyle ilişkilendirmektir” (2015: 274). Dolayısıyla etnografik araştırmaların bir parçası olan etnografik filmin tarihsel bağlamının özü; uzak, egzotik kültürleri, ötekinin imgelerini olduğu gibi kaydetmek olarak anlaşılmıştır. Bu bağlamda etnografik filmler, araştırma sahalarındaki görünen gerçekliğe ulaşma, saptama ve yorum yapma noktalarında önemli işlevleri bulunmuştur. Etnografik video kayıtların/filmlerin işlevine, sınıflandırmasına yönelik ilk uygulama ve açıklamayı Felix Regnault yapmıştır.

1895 yılında Regnault tarafından Paris'teki Exposition Ethnographique de l'Afrique Occidentale'de kaydedilen “*Wolof Kadının Çömlek Yapımı*” görüntüsü, etnografik film çekimlerinin türü ve ilk örneği olarak alanda yer almaktadır (MacDougall, 1978: 406). Bu tarihten sonra araştırmacı, insan davranışlarını (dans eden, ateş yakan, avcılık yapan) sabit, tek kadrajlamalarla alanı kaydeden kısa süreli video çekimlerini yapmıştır. Regnault'un bu tarihlerde yaptığı çekimler, Lumier kardeşlerin film çalışmaları ile aynı zamana denk gelmekte ancak Regnault (araştırmacı) ile Lumier Kardeşlerin film yapma amaçları ve hedefleriyle

birbirinden ayrılmıştır. Regnault sinema aygıtını kullanma gerekçesi antropolojik perspektiften insan davranışlarını, kültürel olaylarını kaydetmek ve çeşitli yönlerden anlamlandırmasını yapmaktı (MacDougall, 1998: 179). Regnault üç film türünü ayırt etmiştir. Bunlar;1) Araştırma için arşiv görüntüleri, 2) Antropoloji dersleri için eğitim filmleri, 3) Halkın eğitimi için filmleri (ara sıra "sanat çalışmaları/eserleri" içeren) (Akt Brigard, 1995: 30).

Etnografik filmlerin tarihsel düzlemindeki ilk yaklaşım klasik/gerçekçi (1895-1950) düşünce olduğu anlaşılmıştır. Kottak (2001: 36) klasik etnografik düşüncenin tarzını "etnografik gerçeklik" olarak belirtmiş ve bu yaklaşıma şu şekilde açıklık getirmiştir:

Bu yaklaşımda araştırmacının hedefi, farklı bir yaşam tarzının, doğru, nesnel, bilimsel olarak -ilk elden bilen biri tarafından- sunumuydu. Bu bilgi, yabancı bir dil ve kültür içine dalmayı gerektiren bir "etnografik serüvenden" doğup gelişti. Etnograflar, yetkilerini bu kişisel araştırma deneyimden -hem bilimciler olarak hem de "yerlinin" veya "ötekinin" sesi olarak- aldılar.

Bu yaklaşımın önemli ve temel bağlamı, uzak yerlerdeki değişme ve kaybolma tehlikesi altındaki Batılı olmayan farklı, egzotik kültürlerdeki ilkel-öteki toplum ve kabilelerin araştırmasını ve belgelemesini takip etmiştir. Bundan dolayıdır ki araştırmacı, klasik/geleneksel etnografyada otoriter, hegemonik konumda bilgi üreticisi olarak yer almıştır. 20. y.y.'ın ikinci çeyreğinin sonuna kadar bu düşünce ve bağlamdan hareket eden antropolog veya etnograflar, klasik yaklaşımın takip ettiği "Batılı olmayan", "yok olan" ve "değişen" kültür paradigması ve "kurtarma etnografisi" üzerinden alanın, alandaki kültürel yapıların gerçekliğini inşa etmişlerdir. Dolayısıyla etnografi ve etnografik film çalışmaları antropologlar, etnograflar ve film yapımcıları/yönetmenleri tarafından nicelik ve nitelik olarak ivme kazanmıştır.

Etnografik filmin tarihsel çerçevesine genel olarak bakıldığında; 1922 yapımı Robert Flaherty'in Kuzeyli Nanook filmi ile etnografik ve sinematografik gerçekliğin yeniden inşası, 1968 yapımı Jean Rouch'un (antropolog ve yönetmen) Jaguar filmi ile antropolojik katılımcı kamera, özne-nesne yakınlığı, antropolojik ve sinematografik gerçeklik ile Batının eleştirel söylemi, temsili (etno-fiction), 1960'lardan 2000 yıllarına kadar devam eden Robert Gardner (1963 yapımı Dead Birds) Timoty Asch (1961 yapımı Dodoth Morning, 1971 yapımı The Feast, 1975 yapımı The Axe Fight), John Marshall (1954 yapımı The Hunter) gibi isimlerin etnografik filmlerinde araştırmasının/yönetmenin konumu, öze-nesne yakınlığı gibi çeşitli yöntemler ile Batılı söylemlerin varlığı farklı biçimlerde oluşturulmaya devam etmiştir. Çalışmanın kapsamı ve sınırlılığı dahilinde tüm bu isimlere ve çalışmalara tek tek, ayrıntılı olarak yer verilmemiştir. Ancak etnografik filmin biçim ve içeriğini oluşturan özne-nesne mesafesindeki yapının değiştiğini örnekleyen öncü bir çalışma olması dolayısıyla David ve Judith MacDougall'ın 1971 yapımı Sürülerle Yaşamak filmi amaçlı örneklem olarak seçilmiştir. Bu bağlamda MacDougalllar, görsel antropolojinin gelişimine katkı sağlayan, ilgili literatürde önemli kuramcı ve film yapımcıları/yönetmenleri olarak yer almıştır. Barbash MacDougalllar için özetle şunları ifade etmiştir; "Bugün dünyadaki en üretken ve önemli etnografik film yapımcılarıdır" (1996: 371).

Etnografi ve etnografik filmin ontolojik, tarihsel ideolojik yapısına yönelik Catherine Russell'ın yorumları bu çalışma için önemlidir. Russell'a göre etnografi; kültürün belgelenmesi ile ilgili antropolojinin bir dalıdır ve herhangi bir ortamda (film, fotoğraf, yazı, müzik veya ses) bir doğruluk rejimine işaret eder. Yine de etnografik filmin "kuralları" konusunda çok az

anlaşma vardır. İdeal etnografik film, toplumsal gözlemin bir kültür bilgisi biçimi olarak sunulduğu, ancak antropolojinin ve onun etnografik dalının gelişimine dair sömürge bağlamı göz önüne alındığında, bu "bilgi", sömürgeci kültürde yer alan ırk, etnisite ve ustalık hiyerarşilerine bağlıdır. Etnografik filmin tarihi, dolayısıyla "ötekiliğin" üretim tarihidir (Russel, 1999: 10).

2. Etnografik Filmde Öteki ve Batılı Söylemler

Batılı özneler tarafından video kaydı alınan uzak yerlerdeki egzotik, farklı kültürel yapılarıdaki toplumlar; basit malzemelere sahip, geri kalmış, ilkel/yabani öteki olarak nitelendirilen kabileler hem edebi/yazınsal hem de görsel-işitsel anlatılarla bu toplumların, kabilelerin imajları pekiştirilmişlerdir. Etnografik filmin başlangıcından bu yana ve özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra etnografya alanında meydana gelen en çarpıcı değişim teknolojiye olmuştur. 16 mm kameralar, görüntüyü ve sesi aynı anda kaydeden teknolojinin varlığı ve bunun alanda aktif şekilde kullanımı 1950'li yıllara denk gelmiştir. Teknolojideki gelişim, disiplinlerin çalışma prensiplerini, yöntemlerini de geliştirmiştir.

Bu dönemde Fransa'da yapılan antropolojik, etnografik alan çalışmalarında başı çeken öncü isim Jean Rouch olmuştur. Jean Rouch'la birlikte 1960'lardan süregelen etnografik araştırma sahalarının değişen, dönüşen başka bir ifade ile demokratikleştiği düşünülen araştırmacı-araştırılan/özne/nesne ilişkisi, araştırmacının deneyimleri, alandaki söylemlerin nasıl oluştuğu gibi antropolojik bağlamdaki eleştirel tartışmalar sürmüştür. Rouch, 1960 yılında yaptığı Jaguar filmi ile katılımcı kamera, paylaşımcı antropoloji, yerlilerle iş birliği, doğaçlama, seslendirme gibi yöntemlerle etno-kurmaca türünü etnografik film alanına kazandırmıştır. Belgesel sinemada kurmaca ve kurmaca olmayan türler arasında sınır çizme çalışmaları/tartışmaları varken Rouch etnografik filmdeki gerçek ve kurmacanın sınırlarını daha da belirsiz hale getirmiştir. Rouch bu filmde ilk dönemki araştırmacı etnografikler gibi sömürgeci zihniyetin istediği gerçekliği inşa etmedi, aksine etnografik belgelemedeki yeni yaklaşım ve yöntemleri (paylaşımcı antropoloji, katılımcı etnonografi, iş birliği, doğaçlama, sine-trans¹) ile ilkel topluluklara olan bakış açısını kendince değiştirmeye çalışmıştır (Kuzu, 2014: 254). Rouch'un öncülük ettiği etno-kurmaca filmlerinde kültürel temsiller, öteki-ikel olarak addedilen sömürülen yerli insanlar üzerinden batı sömürgeciliğin eleştirisi görülmüştür.

Sol Worth (1969), filmin çeşitli şekillerde kullanılabilmesine vurgu yaparak etnografya ve film için şu şekilde açıklama yapmıştır; "Bu basit bir mesele, film "biz" ve "onlar" (Avrupalılar ve yerliler; bilim adamları ve masallar), film yapımcısı ve konvansiyonları müzakere etme fikri arasındaki çelişkiyi temsil etmektedir." (Akt. Brigard, 1995: 30).

Batılı etnografik alan araştırmacıları/özneler tarafından egzotik ötekinin kaydı, ticari sinemanın kendine göre kullanacağı biçimsel ve içerik anlatısındaki malzemesine (konu, müzik, kostüm karakter, mizansen, olay örgüsü vs) kaynak oluşturduğu da görülmüştür. Böylelikle

¹ Rouch'un sinemasında deneysel ve gözlemsel olarak kültürle kurduğu bağ sonucunda oluşan bir anlatı biçimini ifade etmektedir. Sine-trans kültürdeki ritüellerinin gerçek transının filmsel trans haline geçiş süreci olarak görülmektedir. Bu süreç Rouch için güvenilirliğin ve alanda uzun yıllar çalışmış olmanın bir getirisiydi. 1955 yapımı Les Maitres Fous (Çılgın Efendiler) filminde Batı Afrika'nın dinsel töreni olan Hauka töreninin kayda alma denemeleri sine-trans durumuna ve kavramına örnek film çalışmalarından biri olarak gösterilmektedir. Burdaki trans kavramı karşılıklı bir etkileşimi sembolize etmektedir. Ritüelin gerçek trans halinden, filmsel trans haline geçmesi, bu iki durumun birbirini tetiklemesi oluşmaktadır (Kuzu, 2014: 259-260)

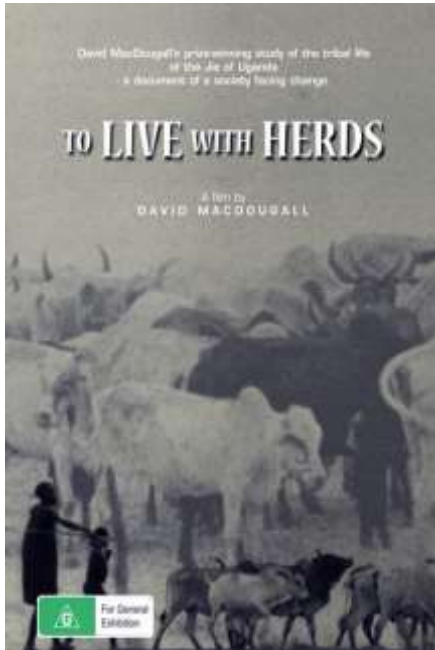
egzotik öteki kayıtları, kurmaca film türlerinde yaratılmak istenen karakterlere, mizansenlere de ilham kaynağı olmuş ve ilkel tasvirleri izleyiciler tarafından merak edilen, ticari filmlerde aranan, karakterler haline dönüşmüşlerdir. Bu konu bağlamında Jay Ruby (2000) şu tespitite bulunmuştur;

Kırk yıl boyunca sinema izleyicisi Afro-Amerikanları Tarzan'la, Meksikalı yerli Amerikalıları, Kızılderilileri kovboy filmleriyle öğrendi. Filmlerde oynatacak yerli bulamazlarsa Bulgarları kullanıyorlardı. Hollywood izleyicisine öğretilen egzotik yerli, teni biraz koyu olan herkes olabilirdi. İzleyicide oluşturulan beklentiler doğrultusunda antropolojik film yapımcıları, Hollywood'un popüler egzotik ötekisini göstermek için her filmde yamyamlar, kafa avcıları, diğer vahşilik klişeleri ile anlatmak zorunda hissettiler yerli deneyimlerini (Akt. Doğan, 2013: 77).

Clifford (1986), bugün artık antropologların Öteki üzerine ve onun yerine konuşma otoritesi tartışılmaktadır (Akt. Yahya ve Harmanşah, 2018: 23). Bu tartışmalar tarihsel olarak geleneksel/klasik etnografyada (antropoloji özelinde 1916-1950)- ilk ortaya çıkmıştır. Altuntek'in belirttiği gibi; "Geleneksel etnografyada gözlenene (kültüre) odaklanmış bakışlar, gözleyene (araştırmacıya) çevrilir ve öteki halkların kültürlerini temsil eden etnografların kimliği (ırkı, milliyeti, politik duruşu vb.), incelediği toplumla kurduğu ilişkiler, yazdığı metinler irdelenip, sorgulanır" (2009: 134). Buna ilişkin olarak Rosaldo (1993) etnografik alan araştırmalarının değişen yapısını (hegemonyası); a) analizin nesnesi, b) analizin dili ve c) analiz yapının konumunun derinden değiştiğini vurgular (Akt. Altuntek, 2009: 134).

3. Sürülerle Yaşamak Filminin Analizi

3.1. Filmin İçerik Anlatısı



Filmin Künyesi:

Yapım Yılı: 1972 (Siyah-Beyaz)

Süresi: 70 dakika

Yönetmen: David MacDougall, Judith MacDougall

Yapımcı: David MacDougall, Judith MacDougall

Dil: Jie dili, İngilizce altyazı

Filmin Konusu: David ve Judith MacDougall'ın

1971 yapımı *To Live with Herds* (Sürülerle Yaşamak) filmi, Kuzey Doğu Uganda Kenya'daki Jie ve Turkana bölgesinde yaşayan yarı göçebe çobanların (pastoralistlerin), sempatik olmayan devlet politikası (İngiliz Koruma Bürosu hükümeti) altında, kurak mevsim kıtlığı karşısında yaşam tarzlarını sürdürmeye çalışan halkın yaşamından bir kesiti konu almıştır.

Yönetmenler bu filmde, bölgede yaşayan yerli kabilenin görünen ve görünmeyen gerçeklerin anlatımı ayrı isimlendirme ve anlatımlarla beş bölüm olarak vermeyi tercih etmişlerdir. Her bir bölümün süresi yaklaşık on dört dakikadır. Filmdeki birinci bölüm "The Balance" (denge) olarak isimlendirilmiştir ve yerli insanlar sürüdeki ineklerle olan işleri, etkileşimleri, ineklerin

otlaklara sürülme görüntüsü gösterilirken filmin ismi görüntü üzerine yazılır. İzlenen görüntü üzerine kaydedilen olayların ne olduğunu anlatan kısa açıklayıcı bir yazı² ve yine izlenen görüntü üzerine “A Dry Season Among The Jie” (Kurak Bir Sezon Arasında Jie), “Karamoja Bölgesi Kuzeydoğu Uganda (Karamoja District Northeastern Uganda) yazısı bulur ve I. Bölüm (epizot) “Denge (the Balance) şeklinde filmin anlatısı başlamış olur. Bu kısım, filmin ilk üç dakikasında gerçekleşmiştir. Görüntüler ve mekândaki sesler senkronize olarak verilmiştir. II. bölüm “Changes” (Değişim/Şanslar), III. Bölüm “The National” (Ulusal), IV. bölüm “The Value of Cattle” (İneklerin Değeri), son bölümde ise “News From Home” (Evden Haberler) başlıkları altında yerli kabilelerin yaşadıkları durumları ifade eden dramatik bir öykü anlatımı yapılmıştır.

Kamera günlük yaşamda yer alan çocukların oyun oynaması, kuyudan suyun çekilmesi, kaplarda suyun taşınması, eğitim, alışveriş, ticaret, sağlık gibi pek çok kültürel değerlere yönelik konuşmaların, yapıların çekimleri araştırmacının sesinden değil, yerli insanların sesinden yaşanan kültürün, yapıların, değerlerin aktarımı yapılmıştır. Bundan önce yapılmış bu gibi filmlerde eğitim, sağlık, ticaret gibi söylemlere doğrudan yer verilmediği ancak bu filmde yerli insanların sesinden bu gibi değerlere yer verildiği görülmüştür. Dolayısıyla Uganda’da yaşayan yerli çobanlar, kendi yaşamları üzerlerinden Batının sahip olduğu eğitim, refah, sağlık, değişim gibi söylemlere yerlinin bakışından/sesinden yer vermeye başlamıştır. Bu örnek olarak;



Film sahnelerindeki karelerden de görüleceği üzere yerli insanların seslerinden (kendi dillerinde, İngilizce altyazı şeklinde) Batının inşa etmek istediği söylemler açıkça görülmüştür.

MacDougallar bu filmi ile Venedik Film Festivalinde “Venezia Genti” ödülünü kazanmıştır. MacDougal bu yapıyı ile diğer filmlerine (Under the Men's Tree 1974 ve Lorang's Way 1979) ilişkin Barbash’ın açıklaması şu şekildedir:

MacDougal’ın bu filmi ve neredeyse tüm filmleri (tamamı), sosyal değişimin güçlü yönlerine odaklanmakta ve Afrikalı filmlerin çoğu sömürgecilik ve yeni sömürgeciliğin

² Live To With Herds, 1971-3.dakika yazı ve filmin diğer tüm bölümleri için bkz <https://www.youtube.com/watch?v=s6FQPoroOts&t=30s> (Erişim Tarihi 16.04.2018)

³ Çalışma için ana özet bilginin çıkarıldığı filmdeki yerli insanın konuşması ve konuşmanın birebir altyazısı <https://www.youtube.com/watch?v=POAq9Q9pMIs&t=42s> (Live To With Herds, 1971: 9-11. Dakika)

neden olduğu "kalkınma" politikalarının değişikliklerini vurgulamaktadır. Araştırmacı/etnograf yönetmenler alanın politik bakışını ya da yapısal koordinatlarını kartal-gözle izleyiciye verdiler. Ancak yine de ekonomi-politik dışsal güçlerin, belirli insanların yaşamlarında kendilerini (-sadece değişen dünya görüşlerinde değil, aynı zamanda kişiliklerinde, kendi eğilimlerinde, davranışların nostaljik nüanslarında) temsil etmede başarılıdırlar (Barbash, 1996: 372).

Düşünürün açıklamasına örnek olarak bu çalışmada incelenen *To Live with Herds* filmin ikinci bölümünde kabiledaki yerli yaşlı bir insanın anlatımından özetle çıkarılabilecek söylem şu şekilde olmuştur; “*Beyaz adamın bu topraklara gelişi düzen ve refah sağlama amaçlıdır. Beyaz adam kendi ülkesine döndüğünde yapılandırma, iyileştirmenin etkileri ortadan kalkmaktadır.*” Yerli insanların gözünden (içerden bakış) batının söylemleri, temsilleri Russell’da belirttiği gibi yeni biçimlerle, yöntemlerle tekrar inşa edilmiştir.

3.1.2. Filmin Biçimsel Anlatısı

Filmin biçimsel üslubuna dair altı çizilmesi ve detaylandırılması gereken bazı önemli noktalar bulunmuştur. Bu bağlamda kamera, optik açılar, ses, renk gibi biçimsel öğeler mizansen olarak film özelinde incelemesine yer verilmiştir. Filmin içerik anlatısındaki bölüm, sekans ve sahnelerden geçişler açılma ve kararına (fade in/out) efektleriyle sağlanmıştır. Kamera genelde sabit tripot üzerinde çekimler yapılmıştır. Aktüel çekimler hiç yok denecek kadar az olduğu görülmüştür.

MacDougallar’ın kamerası, Jie bölgesinin topografyasını haritalandırırken kahramanı Logoth’un etrafında yavaşça hareket etmiştir. Logoth farklı önemli/ana yönlere işaret etmiş ve çevresindeki manzarayı açıklamıştır. Aynı zamanda Logoth Jie’nin komşularını tanımladığı ve sığırların beslenme alanlarını da göstermiştir. Logoth ve onunla bu çekimdeki kamera, bölgenin gözlemlendiği yer olan sabit bir nokta olmuştur (Köhn, 2014: 2-4) Araştırmacıların/yönetmenlerin alandaki yaşamının, Batıya olan bakışın, söylemlerin aktarımında yerli insanların çıplak seslerine yer verilmiştir. Dolayısıyla filmin en önemli noktalarından biri yönetmenin yerli kabilenin düşüncelerini, bir nevi içe bakış yöntemi ile yerlinin gözünden yerlinin içinde bulunduğu sıkıntıları, mutlulukları, dünya görüşleri düşünsel olarak film dilinde aktarmaya çalışmışlardır.

Filme ve MacDogallar için Barbarsh şunları ifade etmiştir; “Mac-Dougall’lar, yerli konuşmanın altını çizen ilk yabancı araştırmacılar arasında yer aldı ve yabancı izleyicilerin yabancı bir dili konuşan konuları duymalarına izin verdi ve kendi terimlerini (mümkün olduğunca) anlatabildiler” (1996: 372). Dolayısıyla yönetmenlerin kullandıkları senkronize ses, gözlemsel biçim antropolojideki film yapım deneyimine önemli bir boyut katmıştır. Aynı düşünceleri paylaşan Colette Piault (1994);

1972’de Venedik’te bir festivalde gördüm. . . Doğu Afrika’da Jie’den David ve Judith MacDougall tarafından çekilen Live To With Herds (MacDougall 1972). Benim için ve muhtemelen diğer birçok film yapımcısı için bir şok ve bir vahiy oldu: senkronizasyon ses ortaya çıktı ve ilk defa diyaloglar kaydedildi ve çevrildi. . . keşfettik . . . insan ne . . . Hakkında konuşuyoruz. Yerli konuşmayı yapmak için altyazıları (bu örnekte, ingilizce) kullanmanın ilk filmlerinden biri- bildiğim kadarıyla Avrupa’da gösterilen ilk. . . Bu film önemli bir adım oldu ve birçok film yapımcısını etkiledi. Senkronize ses, diğerinin sesini doğrudan dinleme olanağı getirdi. . . önceki filmlerde bu kadar eksik olan yakınlık ve

samimiyet hissini verdi (Piault (1994) Guindi,1998: 446).

Hem sekronize sesin sağladığı gerçek anlatım hem de içerik anlatısındaki gerçek zaman diliminde yaşanan olayların kabile üyeleri ve araştırmacı/yönetmen arasındaki iletişimle kurulan bağın, bakış açısının neler olduğunu ve nasıl oluştuğunu anlatan, yerlinin düşünceleri etrafında şekillenen düşünömsel bir yol izlendiği açıkça anlaşılmıştır.

David ve Judith MacDougall, *katılımcı kamera* olarak adlandırılan bir tekniği kullanarak bu filmi çekerken bölgedeki toplumla birlikte yaşamışlardır. Film, yakınlık duygusu ve bölgedeki kıtlığın nedenlerine dair yerli insanların kendi görüşleri ile bireyler olarak ortaya çıkmasına olanak tanınması ve kıtlığın nedenleriyle ilgili bu konuda ne yapılması gerektiğine dair güçlü ve net ifadelerin görsel-işitsel olarak sunulması oldukça dikkat çekici olmuştur. Filmin alt başlıkları(bölümleri) ve bu alt başlıklara çevrilmiş senkronize sesin ustaca kullanımı filmin söylemlerini daha etkili şekilde ortaya çıkarmıştır (Erişim Tarihi: 22.01.2019).

SONUÇ YERİNE

Etnografi etnik, yerel kültürel değerlerin sinemanın biçim ve içerik kodlarıyla (sinematografik estetikte) birleştirilmiş, antropolojik tutumla sömürgecilik anlayışının kültürel temsilleri, söylemleri araştırılanın bakışından/sesinden inşa edilmiştir. Bu noktada tarihsel bağlamdaki otoriter bakış açısının, yapısının kırıldığı ancak Batının sömürgeci ideolojileri çağın eleştirel bakış açısıyla yeni hiyerarşik biçimlerle devam ettiği anlaşılmıştır.

Etnografik film tarihi, öteki/diğer olarak addedilen geri kalmış modern olmayan kabilelerin, toplumların kültürel yapıları olarak okunsa da 1980'lerden sonraki antropolojik, etnografik araştırmalar özellikle 21. yy. günümüzdeki etnografik film uygulama alanları her yer olarak görülmekte ve her toplum, grup etnografi araştırma metodolojisiyle etnografik filmlere konu olabilmektedir.

KAYNAKLAR

- Altuntek, N. Serpil, Yerli'nin Bakışı Etnografya: Kuram ve Yöntem, Ütopya Yayınları, Ankara, 2009
- Barbash, Lisa, Taylor, Lucien, Cross Culture Filmmaking a Handbook For Making Documentary and Ethnographic Films and Video, University of California, London, 1996
- Beattie, K, Constructing and Contesting Otherness: Ethnographic Film, In: Documentary Screens. Palgrave, London, 2004
- De Brigard, E. (1995). The History of Ethnographic Film. In P. Hockings (Ed.), Principles of Visual Anthropology (pp. 13-42), Paris: Mouton Publishers (second Press)
- Doğan, Hülya, Antropolojinin Görseli Yeniden ve Yeniden Keşfi: Görsel Antropoloji, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi- Sayı 36/Bahar 2013 (Sürel Elektronik Dergi)
- Guindi, El Fadwa, Visual Anthropology, Bernard H., Russell, Gravlee, C., Clarence, Handbook of Methods in Cultural Anthropology, First Edit 1998, Second 2015, pp: 439-464
- Harmanşah, Rabia, Nahya, Z. Nilüfer, Türkiye'de Alan Araştırması Deneyimleri, Metis Yayınları, İstanbul, İlk Baskı 2016, İkinci Baskı, 2018
- Kottak, Conrad Phillip, Antropoloji: İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış, Çeviren, Serpil Altuntek,

Ütopa Yayınları, Ankara, 2001

Kuzu, Bilgen, Jean Rouch Jaguar Belgeseli Çerçevesinde Belgesel Sinemada Etnografinin Kullanımı ve Önemi, Tanıklıklar Sineması Belgesel Sinema Üzerine, Derleyen Özgür İpek, Agora Kitaplığı, Ankara, 2014

Urem, Sandra, Specific Features of Disciplinary and Institutional Approaches to Ethnographic Film: Milovan Gavazzi, Andrija Stamper, University of Zadar Department of Ethnology and Anthropology, 2015

MacDougall, David, Ethnographic Film: Failure and Promise, Annual Review of Anthropology, Vol. 7, 1978, pp. 405-425

Russall, Catherine, Experimentatl Ethnography The Work Of Film In The Age Of Video, Duke University Press Durham and London, 1999

Taylor, Lucien, Transcultural Cinema: David Macdougall, Princeton: Princeton University Press, 1998

İnternet Kaynakları

<https://www.youtube.com/watch?v=POAq9Q9pMIs&t=42s> Live To With Herds, 1971: 9-11. Dakika Erişim Tarihi Erişim Tarihi 18.01.2019

https://www.google.com/search?q=to+with+the+herds+david+macdougall&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwis7brLkrfgAhUBxxoKHbXVDYwQ_AUIDygC&biw=1920&bih=889#imgrc=WwONPYcKf1UvYM: Erişim Tarihi 22.01.2019 Film Afişi

<http://nafa.uib.no/?q=node/518> Erişim Tarihi 22.01.2019

<https://www.youtube.com/watch?v=POAq9Q9pMIs> Erişim Tarihi 24.01.2019, Film Kareleri